

Hvit søm på rød liste

«Skautfelling.» Smak på ordet. Vi skal til Vestlandet. Til områdene rundt Hardangerfjorden. Tradisjonelt hodeplagg for kvinner. Pirkearbeid. Tradisjonelt kvinnearbeid. En nesten utdødd teknikk. Rødlistet av Norges Husflidslag. I siste liten. Uten skautfelling ikke noe hardangerskaut. Rett og slett.

Tekst: Sjur Harby

Det var i 2014 at Norges Husflidslag ble ratifisert av UNESCO som en NGO (Non-Governmental Organization) for å arbeide med vern av den immaterielle kulturarven. Norge hadde allerede i 2007 signert en internasjonal konvensjon om dette og det var på tide å ivareta forpliktelsene som fulgte med.

Hva immateriell kulturarv er for noe? Det er den delen av arvesølvvet som er handlingsbåren og muntlig formidlet, slik som eventyr og sagn, dans, trosforestillinger, håndverkstradisjoner og alt det vi ellers tenker og gjør til hverdags og fest. Norges Husflidslag henvendte seg til medlemmene sine med en oppfordring til å ta vare på håndverksteknikker som var truet. Det var opp til det enkelte lag å avgjøre hva som skulle reddes fra glemselens slør.

Det er blitt en imponerende og landsdekkende dugnad. I Asker utenfor Oslo valgte de sponkurver, i Bergen kniplinger, Andørja Husflidslag i Troms fordypet seg i ølbrygging, mens sprangteknikken engasjerte medlemmene i Lom og tilvirkning av snippetepper fanget interessen i Gjerstad, Aust-Agder. Et snippetepper, heter det på Lokalhistoriewiki, er tepper «som er vevd med filler i to-skaft med smett». En teknikk som best kan beskrives som en sammensmelting av åkletradisjonen og filleryer.

På Hedemarken fikk husflidskonsulenten nyss om hvitsøm og to gamle broderihefter som var utgitt i henholdsvis 1929 og 1950 av Helga Snarud. Biografien hennes er ufortjent tynn, men vi vet at hun ble inngiftet på en gård i Furnes ved Hamar, men før det utdannet ved Statens kunst- og industriskole i Oslo. Navnet hennes hadde trolig forblitt glemt om det ikke var for husflidslagetets arbeid med rødlista.

Det første heftet hun utga, ble til i samarbeid med Den Norske Husflidsforening. Heftet alle hun *Hvitsøm fra Hedmark*, og med heftet fulgte tre mønsterark i tynt papir. I årene før hadde hun reist rundt på gårdene og tegnet av hvitsømsbroderier på gammelt sengeutstyr. Opp fra kister og kommodeskuffer hadde bondekvinnene hentet frem sine fineste laken og putevar, mye av det for gammelt eller skjørt til å brukes. Snarud tilpasset mønstrene til sin tids materialer og bruk, og ga hvitsømmen nytt liv på duker, gardiner, løpere og puter.

«Hvitsøm fra Hedmark er en godt skjult kulturskatt og et levende stykke kvinnehistorie som vi med rette kan være stolte av», står det i et lite hefte som ble laget til en utstilling av hvitsømsbroderier på Domkirkeodden i Hamar i 2014. I årene 2011 og 2012 foretok Hedmark Husflidslag en ny registrering av gamle hvitsømsbroderier. Det førte ikke bare til et fyldigere bilde av fenomenet, men også fornyet interesse for teknikken og kurs. Den er nært beslektet med hvitsøm andre steder i landet, men er på våre trakter karakterisert av påtegnede blomster og ranker på linstoff. Hvitsøm på hvitt lin omtales som den kanskje mest krevende av alt broderi. Ett menneskes engasjement er tilstrekkelig for å redde kulturarv, og på Hedemarken het hun Helga Snarud.

Foto: Magnhild Tallerås.